

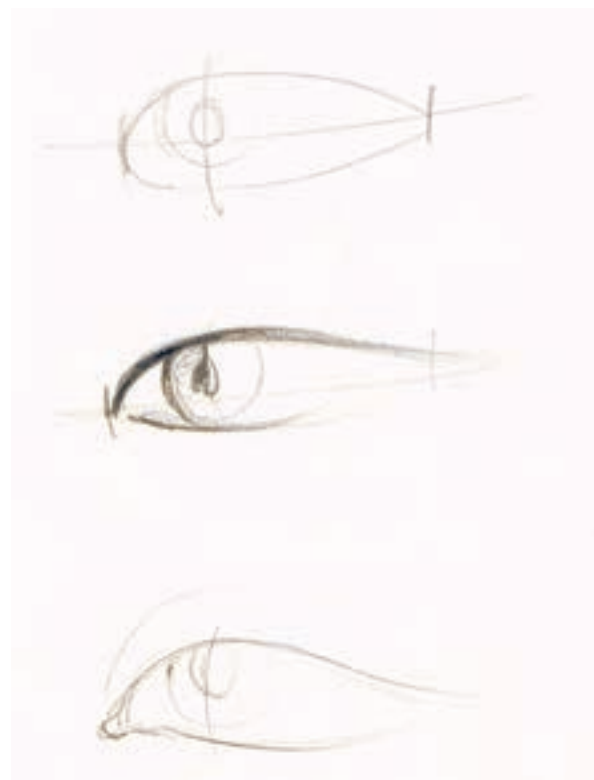
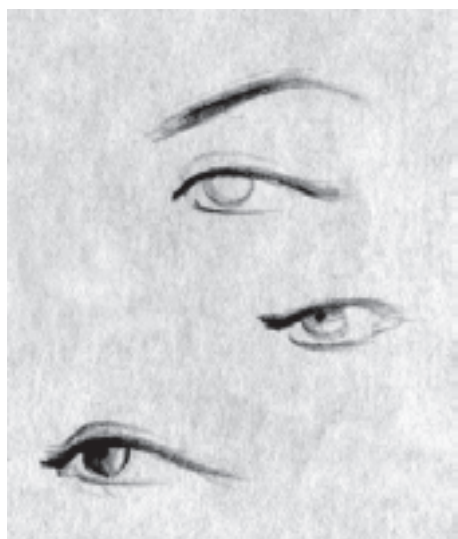
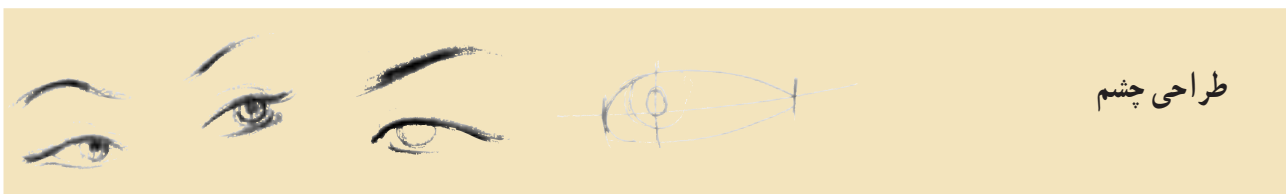
تصویر ۶۹-۲-الف - طراحی صورت پیر در حالت‌های مختلف

تصویر ۶۹-۲-ب- طراحی صورت جوان در حالت های مختلف

تصویر ۶۹-۲-ج - طراحی صورت در حالت‌ها و زوایای مختلف

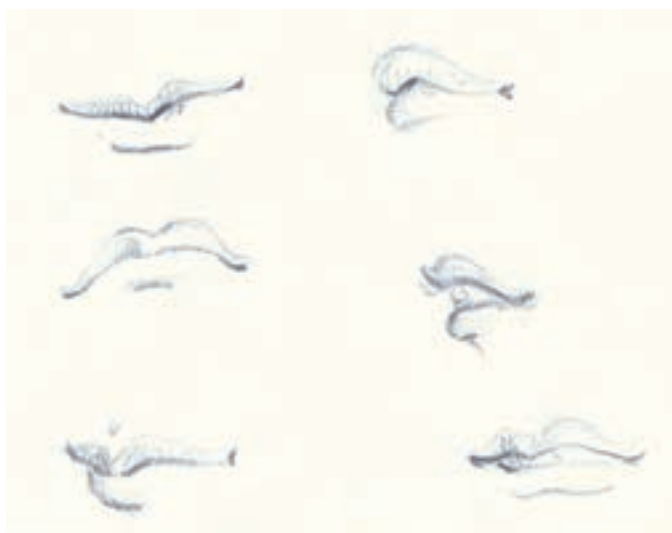

تصویر ۷۰-۲- مراحل طراحی چشم و حالت های مختلف آن

طراحی لب و دهان

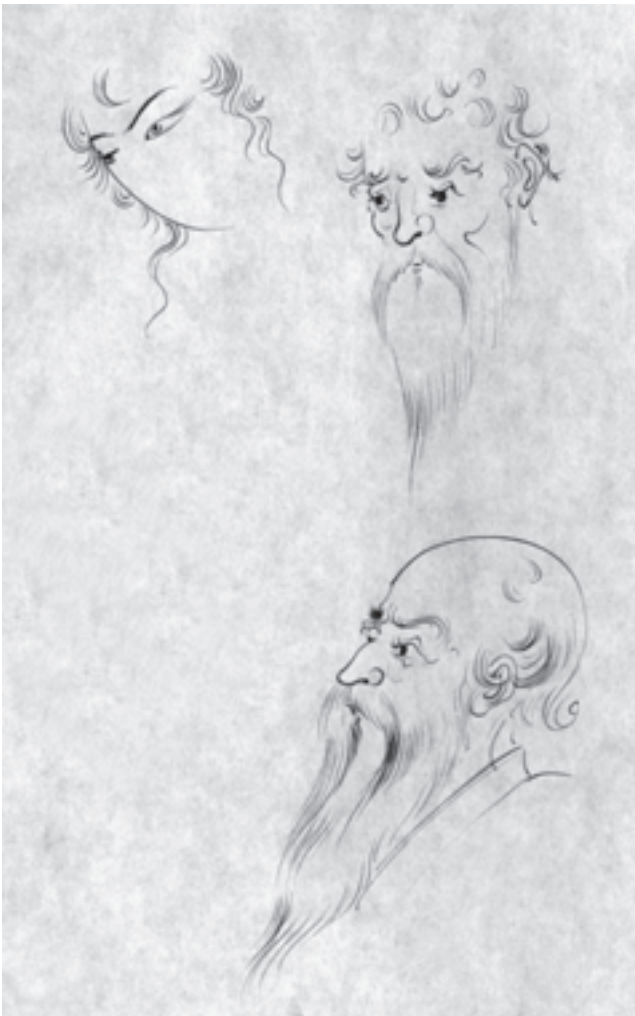
تصویر ۷۲-۲- مراحل طراحی لب و دهان و حالت‌های مختلف آن

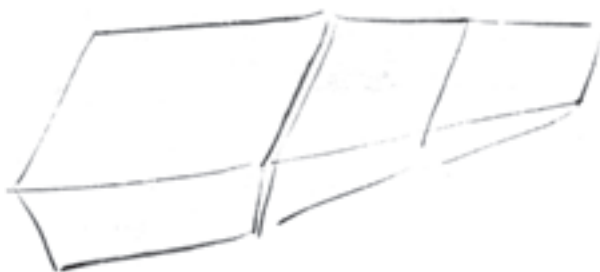
تصویر ۷۳-۲- مراحل طراحی گوش

- تمرین ۱: چهره زن و مرد را در حالت‌های مختلف سه رخ، تمام رخ و نیمرخ طراحی کنید.
- تمرین ۲: دو چهره از تمرین شماره ۱ را قلم‌گیری کنید.
- تمرین ۳: اجزاء چهره‌ی طراحی شده توسط دو استاد را به صورت عملی با یکدیگر مقایسه کنید.

تصویر ۷۵-۲-ب - مراحل قلم گیری حرکات دست

تصویر ۷۶-۲- طراحی حالت‌های مختلف پا

تمرین ۲: دست‌ها و پاها را در حالت‌های مختلف قلم‌گیری کنید.

تمرین ۱: دست و پا را در حالت‌های مختلف طراحی کنید.

طراحی پوشش‌ها

انواع دستارها، کلاه‌ها، لباس‌ها، شال و کفش (تصاویر ۲-۷۷ و ۲-۷۸ و ۲-۷۹)
انواع دستارها و کلاه‌ها

تصویر ۲-۷۷- مراحل طراحی و قلم‌گیری انواع دستارها و کلاه‌ها

تصویر ۲-۷۸- طراحی و قلم‌گیری انواع شال‌ها

تصویر ۲-۷۹- طراحی چند نوع کفش

تمرین ۲: دو بیکره‌ی انسانی را به‌طور کامل با پوشش‌های مختلف طراحی و قلم‌گیری کنید.

تمرین ۱: سه صورت با دستار و کلاه‌های مختلف طراحی و قلم‌گیری کنید.

تصویر ۲-۸۰- طراحی انسان با پوشش‌های مختلف در حالت‌های گوناگون

تصویر ۸۱-۲- طراحی و قلم‌گیری انسان‌ها در حالت‌های مختلف، اثر یسائی شاه جانیان

تصویر ۸۲-۲- پیر و دویز، اثر رضا عباسی، مکتب اصفهان، قرن یازدهم هجری (۱۰۴۰هـ)

تأکید بیش‌تر یا بیان مفهومی خاص اقدام به شکستن کادر^۱ کرده است. بیش‌تر آثار نگارگری در کادر عمودی اجرا شده زیرا برای صفحه‌های داخل کتاب‌ها استفاده شده‌اند. کادر طلایی در نگارگری ایرانی بیش‌تر با ضرایب $1 \times 1/5$ برابر در عرض و طول محاسبه و مشخص می‌شود.

تقسیم بندی: پس از انتخاب کادر طلایی مناسب براساس موضوع می‌توان آن را به اشکال مختلف هندسی (مربع، دایره، مثلث، بیضی، بیچکی، ترکیبی و ...) تقسیم بندی کرده سپس موضوع اصلی را بزرگ‌تر و در مرکز قرار داده و اجزای دیگر را در قسمت‌های مختلف جای داد. در نگارگری توجه به تعادل بین فضای مثبت و منفی از اهمیت خاصی برخوردار است.

انتخاب اجزاء: براساس انتخاب موضوع، کادر و تقسیم بندی آن، اجزاء مختلف مانند پدیده‌های طبیعی (ابر، کوه، صخره و ...)، حیوانات (طبیعی، افسانه‌ای و خیالی و ...)، انسان و عناصر الحاقی و تزئینی (پوشاک، معماری، کتیبه‌های خطی، اشیاء و ...) به کار گرفته می‌شوند.

تمرین ۱: یک اثر نگارگری از مکاتب گذشته و یک اثر معاصر را انتخاب کرده و نوع موضوع، انتخاب کادر، تقسیم بندی کادر و اجزاء آن را به طور کامل توضیح دهید.

تمرین ۲: با انتخاب یکی از آثار سلطان محمد، نوع تقسیم بندی و موضوع آن را مشخص کنید، سپس اجزای جدیدی را به دلخواه انتخاب کرده و به همان شکل ترکیب بندی نمایید.

تمرین ۳: شعری را انتخاب کرده و براساس آن اثری را ترکیب بندی و قلم گیری کنید.

ترکیب عناصری چون قلم گیری، پرداز، سطح، رنگ، فضا و تناسبات هندسی در یک اثر در جهت بیان معنایی خاص را ترکیب بندی در نگارگری می‌گویند. اصول ترکیب بندی در نگارگری در برگزیده‌ی درک هنری، انتخاب موضوع، انتخاب کادر، تقسیم بندی در کادر و انتخاب اجزاست.

درک هنری: نگارگر ایرانی با توجه به این نکته که هرچه از شبیه سازی پرهیز کرده و به سمت انتزاع پیش رود، اثرش مفهوم وسیع‌تر و کلی‌تر را بیان می‌کند. در واقع انتزاعی کردن نوعی ساده سازی به منظور رسیدن به معنایی عمیق و پالایش یافته‌تر است که هنرمند می‌تواند به مدد آن تصاویر جدیدی بیافریند بدون آنکه نمونه‌ای از آن در طبیعت وجود داشته باشد. درک هنری در نگارگری ایرانی مبتنی بر عالم خیال است که در این عالم، امیدواری، نشاط، خوبی، زندگی و هستی جاری است. از این رو هر جزء اثر از زیباترین زاویه و مناسب‌ترین اندازه با هماهنگی کامل مورد استفاده قرار می‌گیرد.

انتخاب موضوع: نقاشی ایرانی نوعی عرفان تصویری است که همواره با عرفان نوشتاری هماهنگ است. به همین دلیل ارتباط تنگاتنگی با ادبیات، مفاهیم دینی، روایات تاریخی و گاهی زندگی روزمره دارد. نگارگر پس از انتخاب موضوع و پروراندن آن در ذهن، کادر مناسب با موضوع را انتخاب می‌کند.

انتخاب کادر: کادر در نقاشی ایرانی با انتخاب موضوع رابطه مستقیم دارد. همان طوری که می‌دانید شکل‌های مختلف کادر (مستطیل افقی یا عمودی، مربع، دایره یا بیضی) معنایی گوناگونی را دربردارند^۱. هنرمند خلاق ایرانی با استفاده از این مفاهیم برحسب موضوع جدول کشی انجام داده و گاهی نیز برای

۱- این مطالب را پیش از این در کتاب هنرهای تجسمی مطالعه کرده‌اید.

۲- خارج شدن از کادر و شکستن آن را در نگارگری «تسخیر» می‌نامند.